

il vestigen,
ire dit niet
mvang ver-

uitgegeven
e Historici,
en His-

ler gelijken
t ook deze
dragen van
jk wanneer
een bestaat
historisch-
en juristen

bericht van
fzonderlijke
i, die de rol
nis en den
ging op het
de vijf jaar
oordrachten,
ehouden, in

ef de eerste
ndel) vooral
lijk publiek,
meer dan
naar weten-
een vorm,
ren kring.
elogenstraf!
tweede en
gevonden.

dit geringe
in de lezers,
eef ik hier-
i, die daarin
langrijkheid
lingen.
hillende bij-
gelezen en
i, omdat zij
werpen die
er grondige
aoge blijken
waarbij ik
ek zelf.

rij met een
kunst van
Emil Lud-
verzicht gaat
usschen ge-
g. In deze
wig, ziet hij
etische taak:
menschheid,
s litteratuur-
van Eras-
g geeft. Ook
ge houding:
onsequenties
wde het ge-
strijd tegen

rijft, zonder
n, „Over de
ek bij Groen
alisme heeft
ie weer aan
an Duitsch-
ig geidentifi-
n, dat Groen
stond.

met actuele
Dr L. W. G.
le parlement-
t bij Groens
stelsel. Groen
nwoordiging,
as een zelf-

llende zijden
ir den corpor-
r instructief,
ilt „Over het
J. Zutphen, 1927,
el (1925):

Leven,
as en zijn ver-
che ontwikkeling
(Nederland.
oorsprongen van
historiographie in
gendorp in zijn
—Van der Brug-

voortbestaan der
derzoek naar den
het tooneel tot
ssis Amsterdam-
garie in 1681.
ron Mackay van

onstaan en wezen van den standenstaat." Op grond van wat de geschiedenis ons leert wijst hij dit verlangen met kracht af. Maar al te vaak leidt het naar het moderne staatsabsolutisme, met zijn verwerping van de Christelijke staatsgedachte.

Prof. Sneller ten slotte geeft een overzicht van de „Economische inzichten van Maarten Luther". Eveneens een onderwerp, dat met allerlei actuele kwesties in verband staat. Zijn conclusie luidt: „Calvijn als econoom wijst naar de toekomst. Luther als econoom komt niet boven het verleden uit".

Gelijk men ziet, verscheidenheid genoeg. En de namen der schrijvers waarborgen degelijkheid. Door zulke lectuur verrijkt men zijn inzicht, niet slechts in de geschiedenis, maar evenzeer in de vraagstukken van vandaag.

Vinde deze bundel de belangstelling, waarop hij recht heeft en waardoor alleen de voortzetting van deze reeks mogelijk wordt!

H. SMITSKAMP.

VROUWENVRAGEN

Van Protest en Manifest.

II.

„Niet onder Roomse heerschappij!" „Terug naar de keuken!" „Terug naar het paradijs!" (hiermee wordt, spottend, de huiskamer bedoeld). „Romme zet de klok terug!" „Demonstreert!"

Dit kleine bloemlezingje van heftig-bewogen uitroepen hoort men rondom het regeeringsvoorstel tot beperking van arbeid voor de gehuwde vrouw. Ze zijn ieder voor zich uitingen van wat één der protestanten samenvatte in deze enkele uitdrukking: „Een schok ging door onze gelederen..."

Hoe komt het toch, dat de actie tegen het ontwerp-Romme met zooveel emotionaliteit wordt gevoerd? Wel, allereerst hiervan, dat de minister eerlijk gezegd heeft, dat principiële overwegingen hem deze bepalingen hebben doen maken.

Principiële overwegingen. Ja, en nu botst principe op principe, levensbeschouwing op levensbeschouwing.

Had de minister dit niet zoo openhartig verklaard, dan zouden velen, die nu protest aantekenen, nog wel voorstanders en propagandisten hebben willen zijn. Want hoewel het aantal gehuwde vrouwen in loondienst slechts vrij gering is — hoogstens enkele duizenden — zou dit bij aanneming toch weer het openkomen van, zij het dan maar enkele duizenden werkgelegenheden betekenen en het hoge werkloosencijfer toch weer eventjes gaan dalen. Als crisismaatregel zou men dus Romme's voorstel willen aanvaarden. Want een crisis-maatregel gaat voorbij, is slechts tijdelijk bedoeld. Maar een principe blijft en beïnvloedt het leven doorlopend en op den langen, langen duur. En het principe, dat de gehuwde vrouw haar levenstaak in haar huis en haar gezin vinde, haat men — uit principe, of uit eigenbelang, of uit beide tegelijk.

Daar is allereerst de groote groep van socialistische vrouwen. Zij worden — kan het anders? — met principes opgevoed. Door hun bladen althans. En in conferenties. En dan socialistische principes natuurlijk.

In de practijk springen ze er wel eens wat wonderlijk mee om. Maar dat is misschien nog wat gebrek aan vastheid vanwege den — gezien vanuit den ouderdom der wereld — nog kinderlijken leeftijd van het socialisme. Want het is natuurlijk wel wat raar om in hetzelfde blad in de zomermaanden aandoenlijke plaatjes bij waarlijk aandoenlijke artikeltjes te tekenen over vrouwen, die haar gezinnen achter moeten laten om op het land of in de veenderij of in de bollenschuur een kleine bijverdienste te bemachtigen en nu — enkele maanden later — diezelfde vrouwen op te roepen tot een felle protestactie tegen een minister, die zulke verdorven, „echt-roomsche" ideeën er op na houdt, „dat naar natuurlijk bestel de man de kostwinner van het gezin en de vrouw de verzorgster er van is".

Maar deze inconsequentie nu daargelaten, moeten de socialistische vrouwen — uit principe — wel tegen het besproken voorstel zijn. Het socialistische huwelijksideaal is immers zoo geheel anders dan dat van minister Romme. Het ideale huwelijk is volgens hen immers daar, waar de vrouw in economische onafhankelijkheid van haar man in het leven staat. Als kameraden werken ze samen aan den opbouw van de maatschappij, als kameraden — ieder met eigen inkomsten — sluiten ze een huwelijk, ook weer tot opbouw van die maatschappij. Voor de kinderen zorgt weer — uit dankbaarheid — de maatschappij, die men met die kinderen heeft gediend. Daarvoor zijn crèches, schoolinstituten, e.d. En als de moeder toch vanwege haar omvangrijke gezinszorgen (bij ziekte in huis, enz.) niet zelf haar economische bijdrage kan leveren, wel, dan keere de regering

aan zoo'n verdienstelijk iemand een moederloon uit. Als er maar geen economische afhankelijkheid van den man ontsta.

Men ziet het, dit socialistische huwelijksideaal, zooals het den vorigen herfst nog door mevrouw Wibaut-Berdenis van Berlekom op een studieconferentie werd ontwikkeld — men zou het bijna evengoed communistisch kunnen noemen — verschilt hemelsbreed van wat minister Romme zich als ideaal heeft gesteld. Dat hij dus „de proletarische vrouw" tegenover zich vindt, baart geen verwondering. Opmerkelijk is echter, dat haar protest meer bestaat uit hatelijkheden, als bijv. de tekening van een schoolbord, waarop de woorden „Arbeid Adelt" door een ministeriële spons worden uitgewischt — wat natuurlijk, op de keper beschouwd, onzin is — dan uit het plaatsen van principe tegenover principe. Maar dat komt allicht, omdat het eigenlijke socialistische huwelijksideaal meer in de theorieën dan in de harten leeft. Gelukkig maar.

Dan zijn er de vele liberale, bijna allemaal eenigszins feministisch georiënteerde dames, die als een verwoede en zeer actieve tegenpartij van den minister zich vereenigd hebben. Oude en klinke namen dragen zij, namen, die een geschiedenis achter zich hebben, namen, die men met eere noemt en met fierheid draagt. Dat geeft haar een gevoel van zelfbewustzijn.

Zij zijn wel de felste opposanten, de energiekste, de vasthoudendste. Van haar is het groote, georganiseerde protest uitgegaan. Zij stelden het manifest op en organiseerden de protestmeetings. Niet enkel in het Amsterdamsche Concertgebouw, maar over heel het land. Als flinke, volhardende zaken-vrouwen hebben ze den boel op poeten gezet, alsof ze met haar werk een overtuigende klem wilden bijzetten aan het door haar verdedigde principe, dat men en de maatschappij en de vrouw tekort doet, wanneer men de gehuwde vrouw uit het pulserende, maatschappelijke leven uittant en haar terugdringt binnen de vier muren van haar huis.

Deze dames zijn er van overtuigd, dat 95 pCt. der vrouwen gelukkig is met haar man en met haar gezin, maar daarom behoeft men de overblijvende 5 pCt., die behoefte hebben om haar vleugels wijder uit te slaan en een groote onbevredigdheid in zich zouden moeten dragen, wanneer haar rijk niet grooter zou zijn dan een keuken en een huiskamer, nog niet te binden? En dat zij door het werken buitenshuis slechtere moeders zouden zijn voor haar gezinnen, werpen ze verre, verre van zich. Hoe men toch zóó iets kan zeggen! Wat zij verdienen, komt immers het gezin ten goede, er zijn ruimer middelen, men kan zich dus meer veroorloven, de luxe in het gezin wordt grooter en de opvoeding der kinderen „dus" beter. Bovendien zijn zij de vrouwen met den wijden blik. Zij kennen het leven beter dan al die moeders, die het slechts waarnemen van achter de gordijntjes der huiskamer. Zouden zij dan niet evengoed, zoo niet beter, haar kinderen groot brengen?

Er is in deze redeneering, die als zelfverdediging heel goed klinkt, toch één groote leemte. Als het dan waar is, dat het werken buitenshuis zulke uitstekende moeders maakt, waarom vraagt men dan niet van den minister om tot heil der kinderen en daarin tot heil der maatschappij zijn verbod te veranderen in een gebod van arbeid voor alle gehuwde vrouwen, opdat het haar en hare gezinnen welga...? Maar daar hebben deze dames mogelijk nog niet aan gedacht. Dat komt misschien dus nog wel.

Er zijn nog andere argumenten, die men in dezen kring tegen den minister naar voren brengt. Men vindt, dat een minister met de dingen van eens anders gezin niets te maken heeft. Man en vrouw zullen samen, zonder ministeriële goed- of afkeuring, mogen weten, hoe ze hun leven en hun gezin in willen richten.

Dat klinkt zóó, op het eerste gezicht, heel aardig. Is het zelfs ook niet één van de meest verdedigde, christelijke beginselen, dat het gezin zijn eigen terrein, zijn eigen rechten en vrijheden en plichten heeft? Bij den schoolstrijd, bij de schoolvoeding, schoolarts, en al die kwesties, ook bij kerkelijke vragen, kwam dat telkens uit.

Ja, maar, het voorstel-Romme raakt helemaal niet aan het gezin. Over alles, wat binnen de vier muren van het eigen huis valt, laat hij immers man en vrouw absoluut baas. Of ze de tafel recht of schuin willen zetten, of ze de kinderen naar de middelbare school of naar de fabriek willen sturen, of men naar de kerk wil gaan of naar het tenniseveld of naar de A. J. C., hij laat alle beslissingen vrij. Slechts daár, waar men den voet buiten het gezinsterrein zet, treedt de minister op. Waar men niet als gezinslid, maar als maatschappelijk werker optreedt. En zou hij daár geen rechten hebben? Hij doet er trouwens niets anders dan optreden ten gunste van het gezin en zeggen: „u en u, en u hebt thuis een taak, zóó belangrijk en zóó de heele persoon opeischend, dat u een wondermensch moet zijn, wanneer u daarnaast nog een betrekking kunt waarnemen. En aangezien wondermensen zeldzaam zijn, verzoek ik u om uw eerste taak, n.l. die van het gezin, op u te

nemen en met alle toewijding en liefde te volbrengen".

Maar — raakt men zoo niet aan het zelfbeschikkingsrecht der vrouw, en aan den vrijen uitgroei van haar persoonlijkheid, gelijk dat heet? Ach, kom, groote woorden van een individualistische wereldbeschouwing. En individualisme heeft vooral in het huwelijk allermint bestaansrecht. Dáár heerschen de wetten van de gemeenschap. Want samen gingen man en vrouw het huwelijk aan. Hij niet alleen. Zij niet alleen. Samen. Het individu is opgelost in een gemeenschap. En beiden hebben die gemeenschap te dienen in overgave en dienensbereidheid naar de ordening, die deze levenskring vraagt: hij naar buiten, zij naar binnen en samen in wisselwerking der liefde elkan- der steunend en dragend. En alle beknotting van zelfbeschikkingsrecht en persoonlijke uitgroei ten spijt, zal de vrouw zóó het meest al haar krachten kunnen ontwikkelen. Want er is geen alzijdiger mechanisme dan een gezin, waar de keuken het laboratorium van volksvoeding, en de slaapkamer — waar de wieg staat — dat van volkshygiëne en de zaal voor ziekenverzorging is, de huiskamer opvoedings- en ontspanningsinstituut tegelijk en de ontvangkamer de hall van het wereldverkeer.

Zou er voor de ontwikkeling van alle capaciteiten wel een omvattender en schooner arbeidsveld zijn te denken? Zelfs voor de vrouw met den z.g. wijden blik en de maatschappelijke aspiraties?

W. CREMER-DE VRIES.

De vloed komt op.

„De Rotterdammer" van 9 Maart 1938 vertelt van een samenkomst te Arnhem in Musis Sacrum. We lezen:

Het was een geweldige menschenmassa, die zich gisteravond in de concertzaal van Musis Sacrum verdrong. Niet alleen de concertzaal, doch ook de foyer was tot de laatste plaats bezet. Ongeveer 1500 menschen.

De boodschap van de Oxfordgroep: „Als de mensch luistert, spreekt God; als de mensch gehoorzaamt, handelt God" werd gebracht.

Op het podium van de zaal bevond zich een gezelschap van mannen en vrouwen, hoog- en laaggeplanten, geletterde- en ongeletterde menschen, die zich aan de Oxfordgroep hadden gegeven en nu, naar hun getuigenis, vrede en blijdschap gevonden hebben in het zich overgeven aan God en het luisteren naar Zijn gebod.

Was een getuigenisavond, gehouden aan de hand van het bij de groep uitgegeven tijdschrift „De vloed komt op".

Men liet zien wat deze boodschap te betekenen heeft voor geheel het leven, zoowel nationaal als internationaal. Verdwijnen moet uit het leven zelfzucht, vooroordeel, angst, hoogmoed, hebzucht en haat en er moet geleefd worden krachtens de vier absolute normen die Buchman heeft aangegeven: eerlijkheid, onbaatzuchtigheid, reinheid en liefde.

Daarvan getuigden achtereenvolgens: Dr J. v. Walré de Borde te Utrecht, secretaris van een volkenbondsinstantie; mev. Meyer, zakenvrouw te Arnhem; mev. Verloop, huisvrouw te Wolfheze; mev. Chr. J. d'Acona te Velp; Prof. Dr. Dorgelo, hoogleeraar in de Natuurkunde te Delft; de heer H. R. Baron v. Heeckeren v. Kell te De Steeg; Jhr E. N. v. Lennep te Vorden; Dr. Benden, leeraar aan een H.B.S. te Arnhem; Dr J. H. Sillevius Smitt, Geref. predikant te Semarang; Ir. Blankenberg, directeur eener chemische fabriek te IJmuiden, met eenige leden van zijn personeel; mev. Hartgens en haar dienstbode te Oosterbeek en de heer v. d. Boog, grotsier te Arnhem.

Allen getuigden van de groote betekenis, die de Oxfordgroep in hun leven heeft gehad. Zij zien de oplossing van alle problemen theologisch, politiek of sociaal in de boodschap van de groep.

Het geheel stond onder leiding van den heer A. Wiersinga te Arnhem.

Het is jammer, te lezen, dat in dezelfde stad, waar de Gereformeerde kerkeraad uitvoerig over deze dingen gehandeld heeft, en dat niet zonder zegen, thans weer een Gereformeerd predikant is opgetreden in dit gezelschap met zijn humanistische „bewerking" van het evangelie.

Oranjejarde.

Onze lezers herinneren zich, wat ik twee weken geleden schreef over een opmerking van het „Geref. Jongelingsblad" inzake een spreekbeurt voor de Oranjejarde.

Het blad citeert wat ik dienaangaande opmerkte, en schrijft dan:

Neen Professor — niet op zijwegen! Wat u hier zegt is mij niet erg duidelijk, maar 't gaat alleen over uw optreden voor de Oranje-Garde. Al dat andere moet U er niet bij halen. Mijn vader heeft me indertijd een wijze les meegedeven in het leven en die luidde aldus:

De modder op het kleed van een ander kan nooit de zeep zijn, waarmee je je eigen kleed schoon wascht. We hebben 't niet over Prof. Waterink en ook niet over IJs van der Vliet. We hebben 't over het optreden van Prof. Schilder voor de Oranje-Garde en wij kunnen ons niet begrijpen, dat iemand, die met zooveel vuur strijdt om toch vooral ons Gere-